

Rahmonov Kamol Jamolovich

Buxoro davlat universiteti
arxeologiya va Buxoro tarixi kafedrası dotsenti,
pedagogika fanlari doktori (DSc)

“GLOBALLASHUV SHAROITIDA O‘ZBEKISTONNING TOJIKISTON BILAN ALOQALARI“ MAVZUSINI O‘QITISHDA INNOVASION YONDASHUV

Mazkur maqolada “Globallashuv sharoitida O‘zbekiston va jahon mamlakatlari hamkorligi” fanidan “Globallashuv sharoitida O‘zbekistonning Tojikiston bilan aloqalari” mavzusi misolida tarix fani o‘qituvchilariga hamkorlik strategiyalariga asoslangan darslarni qo‘shimcha manbalar asosida tashkil etish metodlari tavsiya etiladi. Shuningdek, Tojikiston tarixiga oid matbuot manbalari ilk bor ilmiy-metodik muomalaga kiritiladi

Kalit so‘zlar: Globallashuv, fanning uslubiy ta‘minoti, fundamental darslik, modul-kredit tizimi, Buxoro mahalliy matbuot organlari, Sharqiy Buxoro, Hisor viloyati, Ko‘lob viloyati, G‘arm viloyati, xabar, narx-navo, ish haqi, aeroplan, flot, maktab, kasalxona, savodxonlik.

ИННОВАЦИОННЫЙ ПОДХОД К ПРЕПОДАВАНИЮ ТЕМЫ «ОТНОШЕНИЯ УЗБЕКИСТАНА С ТАДЖИКИСТАНА В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛИЗАЦИИ»

В данной статье на примере темы «Отношения Узбекистана с Таджикистана в условиях глобализации» из предмета «Сотрудничество Узбекистана со странами мира в условиях глобализации» рекомендуются методы организации уроков, основанные на стратегиях сотрудничества по истории. учителей на основе дополнительных источников.

Ключевые слова: Глобализация, методическое обеспечение науки, фундаментальный учебник, модульно-кредитная система, местные органы печати Бухары, Восточная Бухара, Гиссарская область, Кулябская область, Гармская область, новость, цены, зарплата, aeroplan, flot, школа, больница, грамотность.

AN INNOVATIVE APPROACH TO TEACHING THE TOPIC "UZBEKISTAN'S RELATIONS WITH TADJIKISTAN'S IN THE CONTEXT OF GLOBALIZATION"

In this article, on the example of the topic "Uzbekistan's relations with Tadjikistans's in the context of globalization" from the subject "Cooperation betwyeyen Uzbekistan and world countriyes in the context of globalization", methods of organizing lessons based on cooperation strategiyes are recommended to history teachers based on additional sourcyes.

Key words: Globalization, methodological support of sciencye, fundamental textbook, module-credit system, local press bodiyes of Bukhara, Eastern Buxara, Khisar region, Kulyab region, Garm region, article, news, prices, salary, airplane, fleet, maktab, hospitale, literacy.

Kirish. Hozirgi kunda barcha sohalarda malakali kadrlar (jumladan, bo‘lajak tarix o‘qituvchilar) tayyorlovchi oliy o‘quv yurtlari zimmasiga ulkan vazifalarni yuklaydi. Bo‘lajak tarix o‘qituvchisini raqobatbardosh va yetuk mutaxassislar qilib tayyorlash uchun o‘qitishning zamonaviy va samarali yo‘llarini topish hamda amalda tadbqiq qilish muhim hisoblanadi. Shunday ekan, hozirgacha mavjud tarix fanlarini eskicha qolip va mazmundagi o‘quv mashg‘ulotlaridan voz kechib, innovation-raqamli va axborot jamiyati uchun munosib tarixchi kadrlar tayyorlashga mo‘ljallangan dasturlarga ehtiyoj juda katta. Shu bilan birga bo‘lajak tarixchilarni yetuk mutaxassis etib tayyorlovchi o‘quv muassasalariga va uning metodistlariga endi oson bo‘lmaydi. Chunki bunday tezkor, shiddatli davrda, axborotlar jadal suratlar bilan tarqalayotgan

- 14 bugungi kunda ko'plab o'quv muassasalarida umumiy bir jihat – ko'p hollarda darslarning innovasion jihatdan yetarli darajada tashkil etilmayotganligi ko'zga tashlanib qolmoqda. Darslarning texnologik to'g'ri tashkil etilishi ma'ruzachining o'z oldiga qo'ygan maqsadiga erishishiga juda katta ko'mak beradi, o'qituvchi har bir mashg'ulotda o'z ta'sir doirasini kengaytirishga juda ahamiyatlidir.

Ma'lumki, bo'lajak tarix fani o'qituvchilarini kasbiy faoliyatga tayyorlashning muhim vazifalaridan biri talabalar uchun tasdiqlangan o'quv dasturlarining mazmuniga va ularni zamonaviy talablarga javob beradigan xususiyatlarga bog'liqligini hech kim inkor etmasa kerak.

Mavzuga oid adabiyotlarning tahlili. O'zbekiston oliy ta'lim muassasalari 70220301- Tarix (yo'nalishlar va faoliyat turi boyicha) magistratura mutaxassisligi o'quv rejasiga ko'ra 2-jarayonda (30 soat ma'ruza, 60 soat) "Globallashuv sharoitida O'zbekiston va jahon mamlakatlari hamkorligi" fani o'qitiladi[1]. Fanning ishchi o'quv rejasi nazarda tutilmoqda Buxoro davlat universiteti rektorining 2024 yil 29 avgustda imzosi va muhri bilan 70220301- Tarix (yo'nalishlar va faoliyat turi boyicha) magistratura mutaxassisligi uchun tasdiqlangan. Mazkur fanning bosh maqsadi – O'zbekistonning jahon mamlakatlari, jumladan, Markaziy Osiyo davlatlari bilan hozirgi kungacha bo'lgan rivojlanishining asosiy omillari va yo'nalishlarini yoritishga qaratilgan. Taqdim etilgan fan tarixchi magistrnlarning nazariy – uslubiy saviyasini oshirishda, Markaziy Osiyoda ro'y berayotgan tarixiy jarayonlarni chuqur tahlil qilish uchun muhim ahamiyatga ega.

"Globallashuv sharoitida O'zbekiston va jahon mamlakatlari hamkorligi" fanining uslubiy ta'minoti hisoblangan o'quv dasturi va tavsiya etilgan darsliklar mazmuni hozirgi zamon talablariga javob bermaydi. To'g'ri, keyingi yillarda oliy o'quv yurtlari o'qituvchilari tomonidan o'quv qo'llanmalar va darsliklar chop etilmoqda. Biroq yagona fundamental darslik yaratish baribir davrtalab bo'lib qolmoqda. Mavjud uslubiy ta'minot bilan tanishilganda, aksariyati 2017 yilgacha bo'lgan ma'lumotlar bilan to'xtab qolgan.

To'g'ri, "Globallashuv sharoitida O'zbekiston va jahon mamlakatlari hamkorligi" fanining samaradorligi faqat darslikka bog'liq emas. Har yili qayta tayyorlanayotgan o'quv-uslubiy majmualar ham qanchalik takomillashtirilayogan bo'lsa-da, o'qituvchining ijodiy yondashuvi, jozibali ma'ruzasi yoki suhbatlari o'rnini egallay olmaydi.

O'zbekistonning eng yangi tarixi davriga oid, qolaversa, Markaziy Osiyo davlatlari bilan hamkorligi tarixi masalalariga doir ilmiy ishlar qilinmoqda. Mazkur tadqiqotlarning yangiligi o'quv dasturlar va o'quv-uslubiy majmualarga kiritilmayapti. O'quv-uslubiy majmualarni ham bugungi yangilanayotgan O'zbekiston sharoitiga moslashtirish, modul-kredit tizimi, masofaviy ta'lim jarayonlariga yaqinlashtirish lozim. Bu esa bugungi kunda fidoiy mutaxassislar oldida turgan eng muhim vazifa hisoblanadi.

Shu nuqtai nazardan har bir darslikning fan mavzulariga qo'shimcha tarzda materiallar joylashtirish maqsadidan kelib chiqib, mazkur maqola doirasida fanning mavzularidan biri "Globallashuv sharoitida O'zbekistonning Tojikiston bilan aloqalari" mavzusi orqali quyida bir qator tavsiyalar taqdim etiladi.

Tadqiqot metodologiyasi. "Globallashuv sharoitida O'zbekiston va jahon mamlakatlari hamkorligi" fanidan "Globallashuv sharoitida O'zbekistonning Tojikiston bilan aloqalari" mavzusini loyihalashtirishda quyidagi qo'shimcha jihatlarga e'tibor qaratiladi.

Darsning birinchi bosqichida mavzu va rejalar e'lon qilinadi.

Mavzuning dolzarbligi, ilmiy va pedagogik amaliy ahamiyati tushuntiriladi. "Globallashuv", "hamkorlik", "o'zaro ishonch", "tarixiy aloqalar" kabi tayanch atamalarga izoh beriladi.

Mavzuning "O'zbekiston- Tojikiston munosabatlarining tarixiy ildizlari" deb nomlangan 1-rejasini loyihalashtirish va bayon etishda ma'ruzachi –o'qituvchi tomonidan quyidagi qo'shimcha materiallarni magistrarga yetkazish bo'yicha tavsiyalar beriladi.

"O'zbekiston-Tojikiston munosabatlarining tarixiy ildizlari" rejasini atroflicha va keng qamrovli o'rganish uchun 1917-1930 yillarda Turkistonda chop etilgan davriy matbuot materiallari, mavzuga oid qo'shimcha boy ma'lumotlar beradi. Jumladan, 1920-1929 yillarda Buxoroda dunyo yuzini ko'rgan, Buxoro mahalliy matbuot organlari - "Buxoro axbori" va "Ozod

Buxoro" gazetalar [2] orqali Sharqiy Buxoro (hozirgi Tojikiston Respublikasi hududi shu nomda BXSР hukumati tarkibida bo'lgan) ijtimoiy-iqtisodiy, madaniy-ma'rifiy hayotidagi ma'lumotlar tahlil qilinsa, darsning samaradorligi yanada oshadi.

Ma'lumki, BXSР yillarida amirlik davrida mavjud bo'lgan mamlakat ma'muriy bo'linishidagi 27 ta bekliklar tartibi o'rniga viloyatlar, tumanlar, kentlar, qishloqlar singari ma'muriy boshqaruv tartibi joriy qilindi. "Ozod Buxoro" gazetasining 1923 yil noyabr oyida nashr etilgan sonlaridan birida qayd etilishicha, BXSР 10 ta viloyat, 41 tuman, 132 kentga bo'lingan. Sharqiy Buxoro hududining hozirgi Tojikiston Respublikasiga tegishli 3ta viloyati va uning aholisi qo'yidagicha bo'lgan.

Hisor viloyati - 140 000 kishi;

Ko'lob viloyati - 140 000 kishi;

G'arm viloyati - 80 000 kishi [3].

Gazetalar ma'lumoticha, o'sha davrda respublikaning Sharqiy Buxoro qismida Sariosiyo viloyati (Sariosiyo, Qoratog', Yurchi, Bobotog' tumanlari), Dushanbe viloyati (Dushanbe, Yangibozor, Fayziobod, Xovos tumanlari), G'arm viloyati (G'arm, Qal'ai Xum, Darvoz tumanlari), Ko'lob viloyati (Xovaling, Yaksuv, Mo'minobod, Ko'lob tumanlari), Qo'rg'ontepa viloyati (tumanlarga bo'linmagan) [4] kabi viloyat va tumanlar mavjud bo'lgan.

Mazkur viloyatlardagi iqtisodiy, ijtimoiy-siyosiy jarayonlar yuqorida nomlari qayd etilgan BXSР mahalliy matbuotida muntazam yoritib borilgan. Tadqiqotimiz natijasida "Ozod Buxoro"ning bir qator sonlari orqali ushbu matbuot nashrining viloyatlardagi muxbirlari tarkibini aniqlashga erishildi. Jumladan, Islom Sharif ismli shaxs muntazam Sharqiy Buxoro hududlari bo'yicha muxbir sifatida xabarlar jo'natib turgan. 1924 yilning boshlaridan "Ozod Buxoro" gazetasida kommunistik mafkura ta'siri kuchayganligi ko'rinadi. Gazetadagi xabar va maqolalarda Sharqiy Buxoro hududi haqida ham "Qizil choyxona", "Qizil burchak", "Firqa turmushidan", "Firqaga a'zolik shartlari", "Qora taxtaga" (BKP safidan chiqarilganlar haqida - K.R.) kabi ruknlar ostida ma'lumotlar uchraydi. Shuningdek, "Ozod Buxoro" gazetasida 1923 yilning oxiri va 1924 yil boshlarida kommunistik mafkura ta'sirida yangi ruknlar ochildi. Shunday ruknlardan "Bosmachilikning so'nggi kunlari", "Bosmachilikka qarshi kurash", "Bosmachilarga qarshi tadbirlar", "Ikki haftalik" (maorif ikki haftaligi, ushr ikki haftaligi va hokazo), "Xotin-qizlar o'rtasida", "Kommunist yoshlar hayotidan" kabi ruknlar ostida Sharqiy Buxorodagi ijtimoiy jarayonlarga oid faktlarni sanab o'tish mumkin. Ayniqsa, "bosmachilik harakati" bilan bog'liq maqola va xabarlarning ko'p miqdorda hamda deyarli gazetaning har bir sonida Sharqiy Buxoro (hozirgi Tojikiston Respublikasi) hududi haqida berilishi[5] yuqoridagi fikrning dalilidir.

Sharqiy Buxoroda «bosmachilik» harakati oqibatida hukumat xalq xo'jaligini izga qo'yish va rivojlantirish imkoniyatini topolmagan edi. Sun'iy sug'orish inshootlarining buzilishi, ekin yerlarining tashlandiq joylarga aylanishi, sanoat korxonalarining to'xtab qolishi, paxtachilik va qorako'lchilik sohasidagi inqiroz kabilar mazkur hududda inflyasiyani mislsiz ravishda oshib ketishiga sabab bo'lgan edi.

Bozorlarda narx-navolar astronomik summada oshib, hukumat to'laydigan ish haqi va moyanalarga me'yoriy turmush tarzini yo'lga qo'yish mumkin bo'lmay qoldi. Buxoro Respublikasida pul qadrsizlanganligini 1923 yil bahoridan boshlab, 5000 so'mlik qog'oz pullar chiqarishga o'tilganidan ham bilsa bo'ladi. Endi bir qadar Sharqiy Buxoro bozorlaridagi narxlarga e'tiborni qaratsak.

1 botmon bug'doy-500 mln. so'm, un-600 mln. so'm, arpa-450 mln. so'm, jo'xori-220 mln. so'm, 5 qadoq go'sht-40 mln. so'm, 1 pud qand- 1 mlrd. so'm, 1 pud shakar-260 mln. so'm, 1 pud Samarqand gurunch-175 mln. so'm, shuningdek, 1 pud qorachoy-3 mlrd. so'm, ko'k choy-2 mlrd. so'm, murch-2 mlrd. so'm baholangan. Sanoat mollaridan 1 yashik gugurt-250 mln. so'm, 1 arshin chit- 12 mln. so'm, satin esa-23 mln. so'm, xom ipakning 10 qadog'i-4 mlrd. so'm edi.

Shuning uchun Buxoro qog'oz pullarining o'rniga respublikada yurayotgan Buxoro oltin so'mi, tilla tanga va kumush tangalari savdogarlar tomonidan talab qilinardi. 1922 yil ma'lumotlariga qaraganda, 5 so'mlik oltin tanga-450 mln. so'm, Buxoro tillasi-360 mln. so'm, oddiy tanga esa 7500 so'm baholangan.

Buxoro Xalq Sovet Respublikasi rahbari Fayzulla Xo‘jayev 1923 yilning bahorida Moskvada bo‘lib, respublika hududi bo‘ylab samolyotlar qatnovini yo‘lga qo‘yish to‘g‘risida shartnoma tuzgan. O‘sha yili Rossiya orqali Buxoro Respublikasi, Turkiston ASSR va Xorazm Respublikasiga xorijdan 20 ta samolyot (aeroplan) yuborildi. Samolyotlar uchun Rossiyaga 50 ming oltin so‘m miqdorida pay puli berilgan. Aeroplanlar Buxoro shahrini Dushanbe (hozirgi Tojikiston Respublikasi poytaxti), Xiva, Toshkent, Olmaota (Qozog‘iston) bilan bog‘lash kerak edi. Respublikada muntazam havo flotini yaratish uchun 3 kishidan iborat komissiya tuziladi. Komissiya zimmasiga respublikaning eng muhim shaharlari Eski Buxoro, Kogon, Termiz, Dushanbe, Ko‘lob, Qarshi kabilarda aeroport (qo‘nalg‘a) qurish ishini yo‘lga qo‘yish masu‘liyatini yuklanadi. «Buxoro-Dushanbe havo yo‘lini ochish va havo kemalari to‘xtayturg‘on maydonlar yasamoq uchun Buxoro hukumati 35 ming oltin so‘m ajratdi», deyiladi xabarlarining birida. Buxoro Respublikasida 1923 yilda «Havo floti do‘stlari jamiyati» tuziladi. Ushbu jamiyatning tashabbusi bilan respublikadagi shirkat va tashkilotlardan, aholidan havo floti foydasiga yordam pullari to‘plangan.

Tahlil va natijalar. «Buxoro axbori»ning XX asr 20-yillaridagi sonlarini varaqlar ekanmiz, kelajakka ishonch ruhi bilan qarab, xayrli ishlardan o‘z mablag‘larini ayamaganliklariga guvoh bo‘lamiz. Ba‘zi kishilar Buxoro Respublikasi hukumatining havo floti tuzishga bog‘liq urinishlarini tanqid ostiga olib: «Ko‘chalarimiz tor, tosh yotqizilmagan, tevaragimizni o‘lim va qabr dunyosi o‘rab olgan. Avvalo, avtomobillarni yo‘lda yurishi haqida o‘ylash kerak» qabilidagi ruhni tushiruvchi fikrlarni aytganlar. E‘tiborlisi shundaki, faqat Buxoro-Dushanbe havo yo‘lini ochilishiga va faoliyati yo‘lga qo‘yilishiga erishiladi. O‘z davrining zamonaviy samolyotlariga ega bo‘lish orqali Buxoro Respublikasi hukumati moddiy ahvolni yaxshilamoqni maqsad qilgan. Bir paytning o‘zida fuqarolarning «uzog‘ini-yaqin» qilishdek xayrli orzu-umidlar ham bor edi.

Respublikaning oxirgi yilida ham savodsizlik bilan kurash masalasi ko‘ndalang bo‘lib turdi. O‘sha davrda bu jabhadagi umumiy holatni “Ozod Buxoro” gazetasi bir necha maqola va xabarlar orqali izohlashga uringan[6]. Ayniqsa, A. Boymatovning gazetada chop etilgan “Xat-savodsizlik bilan kurash jabhasida” nomli salmoqli maqolasi kengroq ma‘lumot beradi. Jumladan, maqolada yozilishicha: “Har bir maktab huzurida kurs bo‘lmoqqa tegish topildi. Bu kurslarda 2 nafar muallim, 1 nafar mudir, 50 nafar talaba bo‘lishi lozimligi belgilong‘on. Har oy Buxoroda 840 so‘m, viloyatlarda 120 so‘m harajat qilinayotgan ekan. Har maktab 10 so‘m 40 tiyin olib, 13 so‘m 20 tiyinga tushadur. Barcha smeta 21639 so‘mdur (Sharqiy Buxoro kirgizilmagan). G‘arbiy Buxoro (hozirgi Buxoro viloyati hududi)da erkaklar 560 000 nafar; xotunlar ham 560 000 nafar savodsiz hisobg‘a oling‘on. Muallimni 3 nafar qilib, talabalar sonini 75 nafar qilish kerak. Bu maktablarga ibtidoiy maktab o‘qituvchilarini jalb qilib, 25% ziyod (60 so‘m) oylik berish kerak. O‘qitg‘onlari uchun soatlab 80 tiyin berishga qarorlar berish kerak” [7] -kabi ma‘lumotlarni o‘qish mumkin.

Respublikaning oxirgi yilida, ya‘ni O‘rta Osiyoda milliy-hududiy chegaralanish o‘tkazilishi arafasida ma‘muriy-hududiy bo‘linish bilan bog‘liq o‘zgarishlar gazetada aks ettirilganligi muhimdir. F.Xo‘jayev, A.Muhiddinov, I.Xidiraliyev va boshqa hukumat a‘zolarining bu masaladagi yirik maqolalari mavjudligini qayd qilib o‘tish o‘rinlidir. Ular orqali BXSRTarkibida tojik va turkman viloyatlari tashkil etilishi (1923 yil) bilan bog‘liq munozarali tarixiy voqealardan xabardor bo‘linadi[8].

Xulosa va takliflar. Yuqoridagilardan kelib chiqib quyidagi taklif va tavsiyalarni ilgari surish mumkin:

1. O‘zbekistonning boshqa mamlakatlar bilan aloqalarini o‘rganishga jarayonida 1-rejalar asosan munosabatlarning tarixiy asoslari tahlil etilishiga hamda mazkur rejalar bayonida o‘qituvchi tomonidan keyingi yillarda amalga oshirilgan tadqiqot natijalaridan foydalanishga tavsiya beriladi.

2. 2018-2025 yillarda taxminan 50 dan ortiq doktorlik, 200 dan ortiq tarixning turli yo‘nalishlari bo‘yicha himoyalar amalga oshirildi. Ilmiy tadqiqotlar ilgarilab ketmoqda. Mazkur tadqiqotlarning yangiligi darslik va metodik qo‘llanmalarda aks ettirilmayapti. Qolaversa, tarix fani o‘qituvchilarining aksar foizi bu fan yangiliklaridan mutlaqo xabarsiz. Shuning uchun ilmiy

yangiliklarni ta'limga olib kirish uchun muvofiqlashtiruvchi maxsus bir kengash tuzish kerak. Kengash faoliyati monitoring qilib borilishi zarur.

3. Keyingi yillarda yozilgan darsliklar, o'quv qo'llanmalar, hatto dissertasiyalar ham rasmiy hisobotlar va statistik ma'lumotlar jamlanmasiga o'xshaydi, ayrimlari dalil va raqamlar bilan to'ldirib tashlangan. Rejalarda ham uzviylik, davomiylik yo'q, yarmidan voqealar uzilib qolganga o'xshaydi. Ko'pgina mavzularini, hatto rejlarni ham darsliklardagi mavjud mayetariallardan tashqari qo'shimcha manbalar asosida o'tish zarur, shundagina magistr istiqbolida o'zini bo'lajak tarix fani o'qituvchisidek tasavvur qila boshlaydi.

4. Oliy ta'limda tarix darsliklari yozish monitoringini olib borib, novator va metodistlarni tanlab, yangi avlod darsliklarini yaratish kerak.

Adabiyotlar ro'yxati

1. Buxoro davlat universiteti rektorining 2024 yil 29 avgustda imzosi va muhri bilan 70220301- Tarix (yo'nalishlar va faoliyat turi bo'yicha) magistratura mutaxassisligi uchun tasdiqlangan ishchi o'quv rejasi nazarda tutilmoqda.

2. "Buxoro axbori" gazetasi BXS Markaziy Ijroiya Qo'mitasi matbuot organi bo'lib, 1920 yil 9 sentyabrdan 1923 yil oktyabrgacha chop etilgan. Gazeta o'zbek tilida, isloh qilingan arab imlosida, sarg'ish rangli o'rtacha sifatdagi qog'ozda, haftada 1-2 marta, 1500-2000 nusxada chiqarilgan. 1923 yil 16 oktyabrdan "Ozod Buxoro" nomida gazeta nashr qilina boshlangan. Bu gazeta 1930 yil oktyabr oyigacha chiqib turgan. Gazetalarning to'liq taxlamlari bugungi kunda O'zbekiston Respublikasi Markaziy Davlat arxivi (O'zbekiston MDA) va Abu Ali Ibn Sino nomidagi Buxoro viloyati markaziy kutubxonasida saqlanmoqda.

3. Buxoro Jumhuriyatida qancha xalq bor? //Ozod Buxoro. 14-son. 1923 yil 21 noyabr; Qarang. Hayitov Sh., Rahmonov K. Buxoro Xalq Respublikasi va Germaniya: hamkorlikning tarixiy lavhalari (1920-1924 yillar). -T.: Fan, 2004. -B.7.

4. Viloyatlarda. Sharqiy Buxoroni viloyatlarga bo'lish //Buxoro axbori. 200-son. 1923 yil 12 sentyabr; Sharqiy Buxoro bosmachilikdan keyin. O'lkani ma'muriy bo'linishi //Buxoro axbori. 208-son. 1923 yil 30 sentyabr.

5. Bosmachilar qizil askardan qochadur. //Ozod Buxoro. 32-son. 1923 yil 29 dekabr; Bosmachi taslim bo'ladi; //Ozod Buxoro. 68-son. 1924 yil 29 mart; Bosmachilikning keyingi kunlari (rukn): Bosmachilarni uramiz; Dehqonlar bosmachilarg'a qarshi; 1 ta bosmachi asir tushdi //Ozod Buxoro. 81-son. 1924 yil 23 aprel; Bosmachilikning so'nggi kunlari: Yana bitta taslim bo'ldi; Ibrohimbek qochadur; Bosmachilar bilan kurash: 83 ta bosmachining taslim bo'lishi; Sobir polvon va 8 ta yigiti o'zini hukumatga topshirdilar; Tursun eshon o'ldirildi //Ozod Buxoro. 95-son. 1924 28 may; Bosmachilik bilan kurash; May oyida bizning muvaffaqiyatlarimiz; Mirzo yuzboshi va Qozi yasovulboshi taslim bo'ldilar //Ozod Buxoro. 102-son. 1924 yil 12 iyun; Bosmachilikning keyingi kunlari: Sharqiy Buxoro viloyatlarida bosmachilik bitdi //Ozod Buxoro. 118-son. 1924 yil 16 iyul.

6. Kamol No'noq. Xat-savodsizlik bilan kurash ishlarining borishi //Ozod Buxoro. 119-son. 1924 yil 27 iyul; O'sha muallif. Xat-savodsizlik bilan kurash jabhasida //Ozod Buxoro. 121-son. 1924 yil 31 iyul; Vahobov. Xat-savodsizlik bilan kurash //Ozod Buxoro. 127-son. 1924 yil 14 avgust.

7. Fayzulla Xo'ja. O'rta Osiyoning milliy jumhuriyatlarga bo'linishi //Ozod Buxoro. 132-son. 1924 yil 25 avgust; O'sha muallif. Markazda O'rta Osiyo masalasi //Ozod Buxoro. 163-son. 1924 yil 14 noyabr; Abdulqodir Muhiddinov. Milliy jumhuriyatlar tashkili //Ozod Buxoro. 67-son. 1924 yil 24 mart; O'sha muallif. Milliy jumhuriyatlar tashkili va Buxoro turkmanlari //Ozod Buxoro. 80-son. 1924 yil 20 aprel; Xidiraliyev. O'rta Osiyo milliy tuzilishi //Ozod Buxoro. 132-son. 1924 yil 25 avgust.

8. Abdulqodir Muhiddinov. Milliy jumhuriyatlar tashkili va Buxoro turkmanlari //Ozod Buxoro. 80-son. 1924 yil 20 aprel.